

Yüksek Öğretim Kurulu'nun stratejisi

Yüksek Öğretim Kurulu'nun kamuoyunun görüşüne sunulan strateji raporu, sistemin başarılarını olduğu kadar başarısızlıklarını da gözler önüne seriyor. Raporun eksikleri katkılarla giderilecek

FİKRET ŞENSES

Yüksek Öğretim Kurulu'nun bir komisyonu tarafından hazırlanan ve 3 Temmuz 2006 tarihinde Cumhurbaşkanı'na sunulduktan sonra kamuoyunun görüş, eleştiri ve önerilerine açılan Yükseköğretim Strateji Raporu(*) genelde olumlu tepkilerle karşılaştı. Toplumsal gelişmemiz açısından birinci derecede önemli bir konu olan yükseköğretime ilişkin kapsamlı değerlendirme ve öneriler içeren rapora karşı medyanın ilgisi ise büyük ölçüde üniversite giriş sistemi üzerinde odaklandı.

Rapor, üniversiteye giriş konusunu da, temel yaklaşımı çerçevesinde önyargısız bir biçimde ele almış ve öğrencilerimizi ve ailelerini çok yakından ilgilendiren bu duyarlı konuda, hemen uygulanacak değişiklikler yerine tartışmalara temel oluşturacak öneriler geliştirmeyi yeğlemiştir. Bu konudaki temel amaç sistemin uygulamada karşılaşılan aksaklıklarının ve kimi olumsuz sonuçlarının zaman içinde giderilmesi olmuştur. Bu yapılırken sistemin her türlü baskı ve müdahaleye kapalı nesnellüğünün ve toplumun güvenini kazanmış olma özelliğinin de korunması amaçlanmıştır. Bugünkü sistemin aksaklık ve olumsuzluklarının başında ortaöğretimin asıl işlevinden uzaklaşarak üniversiteye girişe odaklanması, bunun bir sonucu olarak öğrencilerin üniversiteye hazırlıksız gelmesi, dersane sisteminin ortaöğretimi ikame edencesine genişlemesi ve eğitimde fırsat eşitsizliğini körüklemesi, öğrencileri diğer etkinliklere katılımlarını engelleyecek derecede gereksiz bir yarışmacı ortama itmesi ve öğrencilerin okuyacakları konu açısından yeterli destek ve yönlendirmeden yoksun olarak yükseköğretime başlamaları gelmektedir. Raporun bu konudaki önerileri, sınav sayısını artırmak gibi kimi olumsuzluklar taşısa da, genelde sistemde akılcı ve üzerinde oydasma sağlanabilecek yenilikler sunmaktadır.

Rapordaki ayrıntılar

Bu yazıdaki amacım, raporu hazırlayan komisyonun bir üyesi olarak raporda önemli bir yer tutan ancak kamuoyuna yeterince yansımayan kimi konulara ana hatlarıyla değinmektir. Rapor, yükseköğretim sisteminin bugünkü yapısını ve karşılaştığı temel sorunları açıklıkla ortaya koymakta, sistemin başarıları yanında başarısızlıklarını da çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir. Bunu yaparken kısa erimli sorunların ötesinde yükseköğretime bakış açısında orta ve uzun döneme yönelik ufuk açıcı yaklaşımlar geliştirmektedir. Bunlar arasında, merkezîyetçilikten uzak bir yaklaşım içinde yükseköğretim kuruluşlarının hareket alanını genişleterek, farklılaşmalarına ve kendi tarihlerini oluşturmalarına fırsat vermek önemli bir hedef olarak dikkat çekmektedir.

Rapor, akademik özgürlüğün önemini vurgulamakla yetinmemekte, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne atıfta bulunarak özgür olarak kendini gerçekleştiren bir birey ve barışçı bir toplum anlayışından yola çıkmaktadır. Eğitimin bir yandan insanın kişiliğinin geliştirilmesine yönelik, diğer yandan da özgürlüklere saygıyı geliştiren ve tüm uluslar, etnik ve dini gruplar arasında hoşgörü ve dostluğu güçlendirerek barışın sürdürülmesine katkıda bulunması gereken bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. İnsan onuruyla bağdaşan bir kimlik ve yurttaşlık anlayışının hâkim olduğu bir toplumda, üniversite içindeki bireylerin de farklılıklara saygılı kalarak, birbirleriyle diğerlerini ötekileştirmeden karşılıklı öğrenmeye ve işbirliği yapmaya açık olarak ilişki kurmaları beklenmektedir. Üniversiteler de bu çerçevede, içinde şiddete ve baskıcı yaklaşımlara yer olmayan, her türlü sorunun çekinmeden ama "belli zarafetle ve sakin olarak sorulabildiği, yeni merakların kışkırtıldığı" ortamlar olarak görülmektedir. Bu bakış açısının doğal bir uzantısı olarak

rapor, öğrencilerin ve kadınların değişik düzeylerdeki yükseköğretim karar organlarında daha yaygın olarak temsil edilmelerine olanak sağlamak, eğitimi yaşam boyu bir uğraş olarak görmek, yükseköğretim kuruluşlarının bütün çalışanlarının özlük haklarına aynı duyarlılıkla yaklaşmak gibi ilke ve hedefleri ön plana çıkarmaktadır.

Rapor, küresel gelişmelerin ışığında ancak ülkeye özgü özellikleri göz ardı etmeden yükseköğretim sisteminin eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet alanlarına ilişkin vizyon ve sistem için yapı önerileri ve stratejik hedefler geliştirmektedir. Bunların ötesinde rapor, belki ilk kez bu kuruluşların yönetim kültürü, etik standartları ve öğrencilerinin yaşam kalitesi yaklaşımlarını kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Yükseköğretim kuruluşlarına aşırı yetki ve güç kullanma eğilimi yerine oydaşma arayışını ön planda tutan bir yönetim kültürünün hâkim olmasını amaçlamaktadır. Yabancı öğrenci ve öğretim elemanlarının sayılarının artırılarak ve uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı değişimi özendirilerek üniversitelerimizin kültürel zenginliğinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Üniversitenin toplumla ilişkilerinin kurulma biçimine ilişkin etik standartların, piyasa değerleri tarafından aşındırılması konusuna kaygıyla yaklaşılmaktadır. Raporda, yükseköğretim kuruluşlarının toplumla daha yakından bağlantı kurmaları, toplumun sorunları süreçlerine ve yerel bilginin gelişmesine katkıda bulunmaları, toplumsal ve bölgesel sorunların çözümüne yönelik arayış içinde olmaları ve bunun yanında kendi içinde etkileşen bir akademik topluluğun oluşması doğrultusunda çaba göstermeleri ön planda tutulmaktadır. Üniversitenin toplumun güçsüz kesimlerinin haklarının savunulması, ülkenin doğal ve kültürel mirasının korunması konusunda görevler üstlenmesi beklenmektedir.

Yükseköğretim kuruluşlarının topluma karşı ve kendi içlerinde saydam ve hesap verebilir konumda olmaları ve toplumun bütün kesimlerinin yükseköğretimden yararlanabilmelerinin yolunun açık tutulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda yükseköğretimde okullaşma oranının yükseltilebilmesi için doktoralı eleman sayısının önemli ölçüde artırılması, mevcut kaynakların daha verimli kullanılması ve belki en önemlisi yükseköğretime bugünküne kıyasla çok daha fazla kaynak ayrılması öngörülmektedir.

Rapor, 1980'li yılların kapalı siyasal ortamında vücut bulan ve kimi uygulamalarıyla akademik çevrelerin olduğu kadar geniş demokratik kamuoyunun da haklı tepkisini çeken bir kurum olarak Yüksek Öğretim Kurulu'na son yıllarda hâkim olmaya başlayan katılımcı, özgürlükçü ve esnek bakış açısının bir ürünüdür. Rapor'un, bu doğrultuda YÖK'ün yetkilerinin genelde denetleme ve yönlendirmeye sınırlandırılmasını önermesi de bu yeni bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Çözüm yolunda önemli adım

68 devlet ve 25 vakıf üniversitesinden oluşan karmaşık bir yükseköğretim sisteminin bütün sorunlarına bir çırpıda kalıcı çözümler bulmanın olanaksızlığına karşın rapor sorun alanlarını belirleyerek ve çözüm yolları geliştirerek bu yönde önemli bir adım atmıştır. Rapor, temel yaklaşımı açısından yükseköğretim etrafında gelişen kısır ve hatta gerilimli çekişmelerin dar sınırlarını aşmayı ve yükseköğretim sisteminin özgür bir ortamda gelişmesinin önündeki tüm engelleri kaldırmayı amaçlamakla birlikte hukuka ve mevcut yasal çerçeveye saygılı bir tutum izlemektedir. Rapora önyargısız yaklaşan bütün toplum kesimlerinin kabul edeceği gibi, kimi alanlardaki yasal kısıtlamaların kaldırılabilmesi için yükseköğretimin ana paydaşlarının ötesinde daha geniş bir toplumsal oydaşmaya gereksinim vardır.

Raporu hazırlayan komisyon içindeki heyecanlı ve canlı tartışma ortamının kamuoyunda da sürmesi ve yükseköğretime ilgi duyan bütün kesimlerin görüş, öneri ve eleştirileri raporun gelişmesine ve eksikliklerin giderilmesine kuşkusuz önemli katkılar sağlayacaktır. Rapor, ilgili bütün kurum ve kuruluşların uyum içinde güç birliği yaparak yükseköğretimde bir atılımın zaman yitirilmeden gerçekleştirilebilmesi için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

(*) Bk www.yok.gov.tr

Prof. Dr. Fikret Şenses: ODTÜ İktisat Bölümü